

z přístavu, domnívá se, že se sám pohybuje – bude-li ovšem přihlížet ke břehům, které bude považovat za nehybné; ne však, ⟨přihlédně-li⟩ k samotné lodi, mezi jejímiž částmi zachovává stále tutéž polohu. Ježto běžně máme za to, že v každém pohybu je činnost, v klidu však ustání činnosti, je v daném případě dokonce vhodnější říci, že ⟨onen cestující⟩ je spíše v klidu než v pohybu, protože v sobě žádnou činnost necítí.

Avšak uvažme-li – ne podle běžného zvyku, ale spíše podle pravdy –, co by se mělo chápat pohybem, aby mu byla připsána nějaká určitá přirozenost, můžeme říci, že *je přesunem jedné části látky či jednoho tělesa ze sousedství těch těles, která k němu bezprostředně přiléhají a jsou nahlížena jako spočívající v klidu, do sousedství jiných*. A tu *jedním tělesem* či *jednou částí látky* chápou vše to, co se zároveň přesunuje; byť se i toto ⟨těleso⟩ může skládat z více částí, které v sobě mají jiné pohyby. A říkám tomu *přesun*, a nikoli síla nebo činnost, která přesunuje, abych ukázal, že je vždy v pohybujícím se, a ne v tom, co pohybuje. To dvojí se totiž obvykle nerozlišuje dost přesně. A ⟨přesun⟩ je toliko modem pohybujícího se, ne nějakou samostatně jsoucí věcí, stejně jako tvar je modus věci tvarované a klid ⟨modus⟩ věci spočívající v klidu.

Je ovšem třeba poznamenat, že jsme tu zatíženi velkým předsudkem, domnívající se, že k pohybu je třeba více činnosti než ke klidu. Jsme o tom od dětství přesvědčeni proto, že naše tělo bývá pohybováno naší vůlí, které jsme si vnitřně vědomi, a v klidu spočívá pouze proto, že lne k zemi tíhou, jejíž sílu necítíme. Tato tíha a mnohé jiné námi nepozorované příčiny kladou odpor pohybům, které

XXV.

*Co je náležitě pojímaný
pohyb.*

XXVI.

*K pohybu není třeba
více činnosti než ke
klidu.*

chceme provádět svými údy, a způsobují, že se unavíme. A proto se domníváme, že k provádění pohybu je třeba více činnosti čili větší síly, než k jeho zastavení. Činnost totiž pokládáme za ono úsilí, které vyvíjíme, abychom pohnuli svými údy a jejich prostřednictvím jinými tělesy. Tohoto předsudku se však snadno zbavíme, uvážíme-li, že úsilí nepotřebujeme pouze k pohybování vnějšími tělesy, ale často také k zastavení jejich pohybu, když nejsou zastavena tíhou či jinou příčinou. Tak, například, nevyvíjíme více činnosti k uvedení lodi spočívající ve stojaté vodě do pohybu, než k jejímu náhlému zastavení, když se pohybuje. Nebo jistě ne o moc větší: je zde totiž třeba odečíst tíhu a viskozitu¹⁷ jí vytlačené vody, které by ji mohly postupně zastavit.

Ježto zde však nejde o onu činnost, která se chápe v tom, co se pohybuje nebo v tom, co pohyb zastavuje, ale pouze o přesun a nepřítomnost přesunu čili o klid, je zjevné, že tento přesun nemůže být mimo pohybované těleso. S tímto tělesem se to také má jinak, když se přesunuje, a jinak, když se nepřesunuje, čili když spočívá v klidu. Pohyb a klid v něm tak nejsou nic jiného než dva různé mody.

Dříve jsem dodal, že přesun se děje *ze sousedství přilehlých těles do sousedství jiných*, ne však z jednoho místa na jiné. Jak jsem totiž vysvětlil výše, pojímání místa je různé, a závisí na našem myšlení.¹⁸ Ale když pohybem chápeme onen přesun ze sousedství přilehlých těles, nemůžeme připisovat určitému pohybujícímu se tělesu více pohybů zároveň, ale pouze ⟨pohyb⟩ jediný, protože v jed-

XXVII.

*Pohyb a klid jsou jen
různé mody
pohybovaného tělesa.*

XXVIII.

*Náležitě pojímaný
pohyb se vztahuje
pouze k tělesům
přilehlým k tomu,
které se pohybuje.*

¹⁷ Přeloženo na základě francouzské verze, AT IX-2, s. 77, pozn. b.

¹⁸ Viz čl. X. až XVI., s. 93–101 tohoto vydání.

nom časovém okamžiku k onomu pohybujícímu se (těle-
su) mohou přiléhat pouze jedna tělesa.

Konečně jsem dodal, že onen přesun se děje nikoli ze
sousedství jakýchkoli přilehlých těles, ale pouze *těch*,
kteřá nahlížíme jako spočívající v klidu. Přesun je totiž
vzájemný a nelze chápat, že by se těleso AB přesunovalo
ze sousedství tělesa CD, a zároveň nechápat, že se těleso
CD přesunuje ze sousedství tělesa AB.¹⁹ A je třeba zcela
stejně síly i činnosti, jak z jedné, tak z druhé strany.
Chceme-li tedy pohybu připisovat zcela vlastní, k ničemu
jinému nevztaženou přirozenost, pak když se dvě přilehlá
tělesa přesunují jedno na jednu, druhé na druhou stranu,
a tak se od sebe navzájem oddělují, řekneme, že v jednom
je právě tolik pohybu jako v druhém. Avšak to by se příliš
vzpíralo obecnému způsobu vyjadřování. Stojíme totiž na
Zemi a považujeme ji za spočívající v klidu. A přestože
vidíme, že se některé její části přilehlé k jiným menším
tělesům přesunují z jejich sousedství, nedomníváme se
proto, že se Země pohybuje.

A hlavním důvodem této věci je to, že pohyb chápeme
jako pohyb celého tělesa, které se pohybuje, a toto nelze
chápat o celé Zemi, (jen) kvůli přesunu nějakých jejích
částí ze sousedství menších těles,
ke kterým přiléhají. Často na ní lze
totiž mnohé takové navzájem proti-
kladné přesuny odhalit. Řekneme,
že těleso EFGH je Země a na ní se
zároveň přesunuje těleso AB z bo-
du E do bodu F a CD z H do G.

XXIX.

*(Pohyb) se též vztahuje
pouze k těm přileh-
lým tělesům, která
nahlížíme jako
spočívající v klidu.*

XXX.

*Proč se o jednom ze
dvou přilehlých těles,
kteřá se navzájem
oddělují, říká, že se
pohybuje, spíše než
o druhém.*

¹⁹ Srv. AT V, s. 345, ř. 22nn.